

BEWAAR HET PAND

Uitgave tot bevordering van de handhaving der oude Gereformeerde beginselen
verschijnt eens in de veertien dagen

KOMMISSIE VAN REDAKTIE:

Ds. G. Blom, Meerkkerk; Ds. H.C. van der Ent, Dordrecht-Centrum; Ds. H. van Leeuwen, Driebergen; Ds. L.W. van der Meij, Zaamslag; Ds. D. Slagboom, Katwijk aan Zee; Ds. M.C. Tanis, Sliedrecht-Centrum; Ds. M. Vlietstra, Bunschoten; Ds. P. van Zonneveld, Doornspijk; A. Beukers, Alphen a.d. Rijn en Joh. van der Lee, Alphen a.d. Rijn.

REDAKTIE:

Ds. G. Blom, Prinses Marijkeweg 13,
4231 BP Meerkkerk. Telef. 01837-1357

ADMINISTRATIE

A. Beukers, Toussaintplein 20, 2406 XL Alphen a/d Rijn, tel. 01720 - 74202, postrek. 70.43.50, t.n.v. de administrateur van „Bewaar het Pand” te Alphen a/d Rijn.
Abonnementsprijs f 10,- per jaar. Abonnementsprijs voor de Verenigde Staten en Canada 5 dollar per jaar. Advertenties f 0,25 per mm. Bij kontrakt korting.

MEDITATIE

Toch zingen!

En als zij de lofzang gezongen hadden,
gingen zij uit naar de Olijfberg.

Mattheus 26 : 30.

Toch zingen! Hoe is het mogelijk?

Een lofzang op de weg naar het kruis. Hoe valt dat met elkaar te rijmen?

En dan: welk een lofzang? Bij het Pascha zong men immers de psalmen 115-118, het grote Hallelujah voor al Gods goedertierenheden, waarvan het laatste vers luidde: „Looft den Heere, want Hij is goed; want Zijn goedertierenheid is in der eeuwigheid!” Hoe kunnen de discipelen die psalmen nog over de lippen krijgen na alles wat Jezus voor en tijdens de paasmaaltijd gezegd heeft over Zijn naderend lijden en sterven? Sterker nog: hoe kan Jezus Zelf deze lofpsalmen zingen, met het kruis voor ogen? Hij weet immers zo goed, zo haarscherp, wat Hem wacht.

Hoe kan Hij nog zingen: „Gij zijt Mijn God, U zal Ik loven”?

Wel: in die lofzang heeft Jezus het diepste doel van Zijn lijden geopenbaard: Zijn ganse leven op aarde was één zoeken van de eer van Zijn Vader. Maar ook, en met name Zijn sterven zal God groot maken.

Nu gaat Hij volbrengen het werk waartoe Hij Zich reeds in de stilte van de eeuwigheid had verbonden: „Zie, Ik kom, o God, om Uw wil te doen!” Nu gaat Hij dat grote werk volbrengen. De eer van Zijn Vader groot maken, Zijn deugden opluisteren, aan Zijn rechten voldoen, Zijn wet vervullen, maar nu ook de vloek der wet dragen en wegdragen. O, het is waar: Hij heeft geen zonde gekend noch gedaan en er is geen bedrog in Zijn mond gevonden. Het is waar: Hij gaat betalen wat Hij niet geroofd heeft! Maar Hij heeft het van eeuwigheid gewild: „Zie, Ik kom, o God!” En nu: „Hier ben Ik!” Bereid, gewillig, verlangend! Mijn liefde en ijver brandt! Geen zonde gekend noch gedaan! Maar tot zonde gemaakt! Om te kunnen betalen, voldoen, verzoenen! Om Uw recht te verheerlijken, o heerlijke Vader! Om te verlossen en te zaligen allen die Gij Mij gegeven hebt! Om Mijn uitverkoren bruid te verlossen uit de klauwen van satan en dood! Opdat Ik met haar en zij met Mij eeuwig bruiloft viere . . .

Kom, Mijn bruid: de grote strijd gaat nu beginnen. En Ik zal de strijd alleen strijden. Zonder Uw hulp! Ik weet het nu al: ge zult nog niet één uur met Mij kunnen waken, als straks Mijn zweet als bloed wordt uitgeperst; Ik moet de pers alleen treden en er zal niemand met Mij zijn! Mijn ziel zal straks geheel bedroefd zijn tot de dood toe! Helse verlatenheid wacht Mij. O, Ik weet het alles. Maar het is goed! Ik ben bereid en gereed! En de overwinning is zeker!

En daarom: Mijn bruid, zing met Mij mee; de lofzang! Want de Heere is goed en Zijn goedertierenheid is in eeuwigheid!

En als zij de lofzang gezongen hadden, gingen zij uit . . .

Jezus zingt! Zijn hart is vervuld van een mateloze liefde. Hij kan Gods lof bezingen in het aangezicht van de dood en die oude psalmen worden volle werkelijkheid in Hem. En Hij kan ook zingen onder het kruis, omdat Hij ziet op de vreugde, die Hem is voorgesteld. Hij is Zich ten volle bewust van lijden en dood, maar ook van overwinningen en leven; de diepste nederlaag zal de grootste

overwinning blijken te zijn. Hij gaat afdalen in de zwarte nacht van zonde en verdoemenis, maar niet om daarin ten onder te gaan, maar om de vijand te overwinnen, en al de Zijnen tot de overwinning te voeren. Hij heeft gezongen onder het kruis, omdat Hij reeds aanschouwde die grote schare, die door Zijn dood het leven zou ontvangen.

Zingen onder het kruis! Dat heeft Jezus gedaan, omdat Hij in Zijn bitterst lijden nog zag op de goedertierenheid Zijns Vaders.

En nu mogen Zijn discipelen meezingen. Dat is nu het wonder van Jezus' liefde, dat Hij ook aan al de Zijnen diezelfde kunst leert: zingen onder het kruis!

Hoor maar: „'k Zal Zijn lof, zelfs in de nacht, zingen, daar ik Hem verwacht; en mijn hart, wat mij moog treffen, tot de God mijns levens heffen!”

Zingen onder het kruis! Paulus en Silas in de donkere kerker van Filippi: zij zongen Gode lofzangen!

Maar enkel als vrucht van Jezus Borgwerk! Kennen we er iets van? Leerden we de lofzang zingen? Met ons hart?

Met een traan in de stem? Een traan: vanwege eigen verdorvenheid! Ik deed door mijne zonden, U al die jammren aan!

Een traan: nooit heeft iemand zoveel kwaads, tegen zoveel goeds bedreven!

Een traan: tegen al Gods geboden zwaarlijk gezondigd, geen ervan gehouden, en nog steeds tot alle boosheid geneigd . . .

Een traan: een verbroken en een verslagen hart!

En toch zingen! De lofzang! Aan de voet van het kruis! Onder het kruis gebogen! Toch zingen: Loof den Heere, want Hij is goed; want Zijn goedertierenheid is in der eeuwigheid!

Toch zingen; want de Heere is goed voor slechte mensen!

Kunt ge zingen? Zing dan mee! De lofzang, in stilheid, tot God!

ds. Vlietstra.

Ontmoetingsdag

We willen weer de aandacht vestigen op de ontmoetingsdag, die D.V. zal worden gehouden op zaterdag 9 april a.s in het kerkgebouw van de kerk te Sliedrecht-centrum. Het programma ziet er als volgt uit:

morgensamenkomst: aanvang 10.30 uur:

opening Ds. G. Blom

spreker Ds. L.W. van der Meij

slotwoord Ds. H.C. van der Ent

PAUZE

middagsamenkomst: aanvang 14.00 uur.

opening Ds. M. Vlietstra

spreker Ds. P. van Zonneveld

slotwoord Ds. M.C. Tanis

We hopen dat we elkaar weer in grote getale in Gods gunst mogen ontmoeten.

B.

De Tabernakel

Zeventiende les

HET HEILIGE DER HEILIGEN

B. De voorwerpen in de ark

Onder de „voorwerpen” in de ark noemen we allereerst: de WET des Heeren en vervolgens: de GOUDEN KRUIK met manna en de STAF van Aäron.

Van de administratie

De betalingen van het abonnementsgeld en van de giften gingen gestadig door. We ontvingen aan giften voor de school in Dundas weer f 100,- en voor ons blad f 6141,50, terwijl 9 nieuwe abonnees werden opgegeven.

Hartelijk dank voor alles.

Adm. Bewaar het Pand: A. Beukers, Toussaintplein 20, 2406 XL Alphen a.d. Rijn, tel. 01720-74202, giro 704350.

Van der Redactie

Voor de school van Dundas en Hamilton ontving ik van C.E. een gift van f 50,- en van H.B. een gift van f 100,-. Mijn hartelijke dank. Enige tijd geleden zond ik een bedrag aan de penningmeester van de schoolvereniging. Het is mij bekend dat namens een bepaalde gemeente een groot bedrag werd overgemaakt. Berichten van ontvangst zijn er nog niet gekomen. Ik weet, dat het soms lang duurt voor bedragen die uit ons land gezonden worden daar in Canada worden ontvangen. Daarom temeer wordt enig bericht omtrent de goede overkomst zeer op prijs gesteld.

B.

Op Gods bevel moest in de ark gelegd worden: de WET DES HEEREN, geschreven op de twee stenen tafels.

In de eerste plaats lag zij daar als een „GETUIGENIS”, ja, als een blijvende getuigenis.

Ook de ark zelf werd zo genoemd. We lezen in Exodus 25 : 22: „En aldaar zal Ik bij u komen en Ik zal met u spreken van boven het verzoendeksel af, van tussen de twee cherubs, die op de ark der getuigenis zijn zullen.”

En in Numeri 7 : 89b:

„Van boven het verzoendeksel, hetwelk is op de ark der getuigenis.” Zo moest de Wet des Heeren een blijvend getuigenis zijn voor Israël. En zulks was noodzakelijk. Want wat bleek bij het volk van Israël en dat zo vlak bij deze wetgeving? De eis van Israël aan Aäron om een gouden kalf te maken. Honend riep toen het volk uit: „Dit zijn uw goden, Israël, die u uit Egypteland opgevoerd hebben!”

En zal dan dit „blijvend” getuigenis der Wet ook voor nu niet gelden, al is er de ark niet meer? Ongetwijfeld. Want de Heere heeft Zijn heilige Wet op doen nemen in Zijn WOORD! En iedere Zondag klinkt ons Gods Wet tegen in Gods huis! Wat doet het u?

O, buiten Chrsitus en zonder genade behoudt zij haar veroordelend karakter. Hoort het uit Galaten 3 vs. 10: „Vervloekt is een iegelijk, die niet blijft in al hetgeen geschreven is in het boek der wet, om dat te doen”.

Maar wat ging er tevens een ontroerende spraak uit van het feit, dat de wet des Heeren lag onder het „gouden verzoendeksel” van de ark!

En ieder jaar, op de grote verzoendag, ging de hogepriester het Heilige der heiligen binnen met het bloed van de geslachte bok en besprengde daarmee het gouden verzoendeksel.

Heeft dan elke Israëliet gedeeld in de persoonlijke zegen van deze bloedbesprenging? Ach, 't zal ook toen zijn geweest gelijk thans: veelal Gods inzettingen genomen als vorm, zonder innerlijke behoefte des harten. Maar welk een troost mocht en mag ervaren worden, wanneer men als een schuldig en strafwaardig zondaar de toevlucht mag nemen tot de Heere met de belijdenis:

„Zo Gij, Heere, de ongerechtigheden gadeslaat: Heere, wie zal bestaan? Maar bij U is vergeving, opdat Gij gevreesd wordt.” (Ps. 130 : 3 en 4).

„En aldaar zal Ik bij u komen en Ik zal met u spreken van boven het verzoendeksel af.” Ja, nu spreekt de Heere door Zijn Woord tot zulk een verslagen zondaar! Van „voorbijgang”; van vrede door het bloed des kruizes!

Het is Christus, Die nu in de hemel pleitend is voor een schuldig volk bij de Vader, Zijn doorboorde Middelaarshanden opheffend! Maar, geldt dat ook voor mij? zo zal iemand vragen? Hoe zal ik dat mogen weten? Wel, alleen . . . door het geloof, dat de Heilige Geest werkt in het hart door de verkondiging van het Heilig Evangelie en het sterkt door het gebruik van de sacramenten! (Heidelb. Kat. Zondag 25).

Dat wil dus zeggen, dat de Heilige Geest in het hart werkt het BEGINSEL van het ware geloof door het Woord en de BEPROEVING ervan, maar deze ook „versterkt”, daarbij Zich bedienend van het „gebruik der sacramenten”. O. kostelijke versterking! Want daarin leert de Heilige Geest het heilbegerig hart enerzijds **sterven** aan al de „beweegoffers”, welke men zoekt aan te brengen door wettische betrachtingen, zoals Paulus aangeeft in 2 : 19: „Want ik ben door de wet der wet gestorven, opdat ik Gode leven zou” en anderzijds het geloof doet beoefenen tot zalige beleving: „En het bloed van Jezus Christus, Zijn Zoon, reinigt ons van alle zonden.” (1 Joh. 1 : 7).

Maar laat ons nu bezien de gouden kruik met manna en de staf van Aäron.

Allereerst de vraag: lagen beide voorwerpen ook in de ark? Hierover zijn de meningen verschillend. Wel werd ook de kruik met manna gelegd in de ark. Maar men meent, dat de „staf van Aäron” niet in, maar vóór de ark werd gelegd. Men grondt dit op Numeri 17 : 10, waar we lezen: „Toen zeide de Heere tot Mozes: „Breng de staf van Aäron weder vóór de getuigenis in bewaring.” Bij de inwijding van de tempel van Salomo blijkt ook, dat er niets in de ark was, dan alleen de twee tafelen, die Mozes bij Horeb daarin gedaan had.

We lezen dat in I Kronieken 8 : 9 en in II Kronieken 5 : 10.

In ieder geval is het toch zo, dat het met die staf, alsook met de kruik met manna ging: om de „bewaring” ervan!

Deze beide voorwerpen dienden eveneens voor Israël tot een blijvend getuigenis en wel van de grote wonderen des Heeren, ja, van Zijn rijke bemoeienissen met een schuldig, murmurierend volk in de woestijn!

Allereerst: de gouden kruik met manna. Het was „het brood, dat uit de hemel is neergedaald”. Iedere morgen mocht het volk de witte korrels verzamelen, zoveel als nodig was voor die dag. Daarin openbaarde zich de „heerlijkheid des Heeren”, de „Kabôd van Jahwè.” Zo werden zij:

„Daaglijks begenadigd: Met manna, hemels brood, verzadigd.” (Ps. 105 : 22 ber.)

En wanneer men uit overmoed meer dan voor 1 dag verzameld had, kropen er de wormen uit. Het kwam dus ten eerste aan op: gehoorzaamheid!

Deze kruik met manna was ook van goud. Dat wees ook hier duidelijk op de „zuiverheid” en „kostbaarheid”.

Ook deze gouden kruik is er niet meer. En toch weer wel, maar dan in een andere zin, namelijk in- en door Gods Woord en aan de Dis des verbonds. Want zij was ook een duidelijke heenwijzing naar Christus! Getuigde Hijzelf niet tot de Joden: „Ik ben dat levende Brood, Dat uit de hemel nederge-daald is.” (Johannes 6 : 51a.) En in vers 48 getuigde Jezus: „Ik ben het Brood des Levens.”

En nu komt het er ook voor ons op aan: te honger en naar dat kostelijke Brood! Kent u, lezer(es) die honger?

En nu moest Israël het manna verzamelen. Dat moest dus bukkend geschieden. Kent u ook dat bukken als één, die de dood en een eeuwige honger verdiend heeft?

Ja, die laat de Heere niet van honger omkomen! Want Hij zegt zelf: „Die tot Mij komt, zal geenszins hongeren.” (Joh. 6 : 35).

En hoe komen dezulken tot de Heere? Dat staat in psalm 70 : 3:

„Ik ben nooddruftig, arm en naakt;
O God, mijn Helper uit ellenden!
Haast U tot mij, wil bijstand zenden;
Uw komst is 't, die mijn heil volmaakt.”

Zo zullen zij komen met smeking en geweent! „Omdat” zij zo smeken en wenen? O neen! Maar . . . „langs de weg” van het smeken en wenen. Zo trekt de Heere hen. „Ik trok ze met mensenzelen, met touwen der liefde”. (Hosea 11 : 4).

En dan ligt er ook een heerlijke belofte voor de hongerigen, namelijk: „Zalig zijn die honger en dorsten naar de gerechtigheid; want zij zullen verzadigd worden.” (Mattheus 5 : 6.)

Nu is hier aan deze kant van het graf die verzadiging voor Gods kinderen ook „ten dele”, namelijk, met de „brokskens”. Maar de volle verzadiging heeft straks plaats in de eeuwige heerlijkheid, wanneer zij zullen **aanzitten aan de „brulloft des Lams”**. Zult u daaraan ook mogen aanzitten? Is 't uw bede:

„Geef mij d' allerlaagste plaats,
Zo Gij mij een plaats wilt geven;
Want nooit heeft iemand zoveel kwaads
Tegenover zoveel goeds bedreven.”

D.V. in een volgende les een en ander over de bewaring van de „staf van Aäron”.

Dr.

v.L.

IN DE BEGINNE

Genesis Eén tot Drie en het Gezag van de Heilige Schrift

door Prof. Dr. Edward J. Young

1.

1. Inleiding

Iedereen kan vragen stellen over het eerste hoofdstuk van Genesis.

Hier bij het begin wil ik direct al zeggen dat er tal van vragen zijn die wij gewoonweg niet kunnen beantwoorden.

Daar is het oude probleem van de verhouding tussen dit eerste hoofdstuk en hetgeen mannen van wetenschap zeggen. Maar ik ben van mening dat tegenwoordig de vraag aangaande de aard van dit hoofdstuk van nog groter betekenis is. We hebben allen wel de term „mythe” gehoord, die er op toegepast en tegenwoordig heel veel voor gebruikt wordt. Daarom is het van zeer groot belang dat we de aard van dit eerste hoofdstuk van Genesis beschouwen.

Genesis is Heilige Schrift

Eerst enkele voorlopige opmerkingen over het boek Genesis. Het eerste hoofdstuk, net zo goed als al het andere in Genesis, behoort tot de Heilige Schrift. Paulus heeft ons er op gewezen, dat „al de Schrift van God is ingegeven”. Hij bedoelde met deze uitspraak het boek Genesis, net zo goed als elk ander gedeelte van de Heilige Schrift. Daarom houden wij ons niet slechts bezig met een bepaald document dat toevallig uit de tijden der oudheid tot ons gekomen is.

De Babyloniërs hadden zo'n document, andere oudere volkeren hadden zulke documenten. Wij houden ons niet slechts bezig met een cosmogonie van de oude Hebreëen maar we hebben hier te doen met een boek dat tot de Heilige Schrift behoort. En het getuigenis van de Apostel Paulus: „alle Schrift is gegeven door inspiratie van God”, of „alle Schrift is door God ingegeven” heeft betrekking op het boek Genesis, net zo goed als op elk ander deel van het Boek der Boeken.

Dit gaat mijn behandeling van Genesis beïnvloeden. Ik beschouw Genesis als Heilige Schrift. Ik maak dus gebruik van een vooronderstelling. Iedereen heeft vooronderstellingen, of men zich dit bewust is of niet. Het is niet mogelijk om de Bijbel of de Christelijke leer te benaderen met een geheel neutrale geest om zo te weten te komen wat de waarheid is. Ik weet dat wij ons zelf soms bedriegen door te denken dat wij dat kunnen doen, maar we kunnen het niet. Wij zijn, of voor of tegen Christus. En wij beschouwen de Bijbel als het Woord van God. of we beschouwen haar niet als het Woord van God. Om elk misverstand te voorkomen, wens ik bij het begin van ons onderzoek zeer

duidelijk te maken, waar ik in deze zaak sta. Ik beschouw Genesis als Heilige Schrift.

Genesis is uniek

Als we het eerste hoofdstuk van Genesis lezen, beseffen we meteen dat het uniek is. Men vraagt wel eens: „Wat is de literaire waarde?” of „Welk soort geschrift is het?” De moderne school van de Schriftkritiek - die per slot van rekening helemaal niet zo modern is - beweert, dat elk geschreven stukje in het Oude Testament (en het Nieuwe Testament evengoed) moet worden ingedeeld. Er is een zeker type waartoe het behoort, aldus wordt ons gezegd, en wij moeten trachten te ontdekken welk type dat is.

Er zijn scheppingsverhalen en cosmogoniën welke tot ons komen vanuit de wereld der oudheid. En wij moeten nagaan hoe Genesis Eén daarin past. Mijn mening is dat Genesis Eén uniek is. Er is niets dat het kan evenaren. Wanneer we het vergelijken - en we gaan enkele vergelijkingen maken - met hetgeen de Babyloniërs ons hebben nagelaten over het ontstaan van de wereld, of de Sumeriërs, of de Egyptenaren, of wie dan ook, dan merken we dat het eerste hoofdstuk van Genesis opvalt als een zeldzame bloem in een dorre woestijn. Dat is nu een probleem dat iedereen onder ogen moet zien.

Hoe verklaart u het unieke karakter van het Boek Genesis, het eerst boek van de Bijbel? Wat is uw verklaring?

Van verschillende kanten worden verklaringen gegeven. Mijn plan is slechts één van deze als voorbeeld te gebruiken en wel die gegeven door Professor Von Rad en andere Duitse geleerden. Ik geef dit door in een heel eenvoudige vorm. Zij beweren dat niet alle Israëlieten als ballingen in Egypte gevangen zijn geweest. Zes van de stammen zijn nooit in Egypte geweest. Die waren in Palestina. De Lea en Rachel stammen, die in Egypte zijn geweest, verenigden zich later met hen. Wat deze twaalf stammen verenigde was hun godsdienst. Het was hun God, Javeh, zoals zij Hem noemden en hun geloof in deze ene bijzondere God, die het veroorzaakte dat een bond van staten werd gevormd.

Hier waren ze dan in Palestina. Zij waren bloot gesteld aan invloeden van buitenaf, vooral van hun Kanaänietische bureu. De Kanaänieten waren polytheïsten. Zij hadden een natuurgodsdienst. Er was een groot gevaar dat dit polytheïsme zou worden overgenomen. En dat zo het onderscheidend karakter van de Israëlieten zou worden vernietigd. Maar er waren priesters van de Jahveh bijeenkomsten, die erop toezagen, dat de polytheïstische elementen zouden worden verwijderd uit alles wat van de Kanaänieten werd overgenomen.

Zo heeft u onder anderen een verhaal van de schepping. De oorsprong hiervan gaat terug naar Mesopotamië. Het is doorgegeven door de Kanaänieten. Toen het overgenomen werd door deze Israëlietische groepen is het door de priesters in de loop der jaren meer en meer gezuiverd. Zij ont deden het van de polytheïstische ideeën totdat men eindelijk het eerste hoofdstuk van Genesis kreeg.

De Duitse geleerden gaan nog verder. Zij vertellen de wereld dat het eerste hoofdstuk van Genesis een mengeling is van twee oudere verslagen, een daad-verslag, dat is een verslag van handelingen, en ook een woord-verslag. Het daad-verslag zegt: „En het was alzo”, „En God scheidde”, „En de aarde bracht voort”, en zo voort.

Het woord-verslag is, „En God zeide”, . . . „en God zeide”. Deze twee fundamentele verslagen werden vermengd met het resultaat dat wij thans in het eerste hoofdstuk van Genesis hebben, helemaal niet een openbaring van God is, welke door Mozes werd opgeschreven, maar veeleer het zogenaamde priesterlijke document van de schepping.

Nu weet ik heel goed, dat ik een zeer beknopte weergave van deze Duitse verklaring van het eerste hoofdstuk van Genesis gegeven heb. Maar het is een verklaring, welke niets verklaart. Het is helemaal geen bevredigende verantwoording van hoe en waarom de Hebreëen zulk een scheppingsverslag konden vervaardigen. Waarom is het, dat de Hebreëen zulk een zuiver document konden maken, terwijl andere volkeren der Oudheid, veel beter onderwezen en met grotere beschaving daartoe niet in staat waren? Deze oude Hebreëen waren niet zo veel meer ontwikkeld dan de Bedoeinen.

die tegenwoordig in Palestina wonen. Zij waren geen mensen van wie men ooit enige grote culturele vooruitgang zou verwachten. Hoe is het dan toch mogelijk, dat zij het eerste hoofdstuk van Genesis konden vervaardigen, terwijl de Babyloniërs en de Egyptenaren en anderen dat niet konden doen? Zelfs de „Metamorphoses” (gedaanteverwisselingen) van Ovidius, hetwelk zeker een ontwikkeld werk is, kon niets beters naar voren brengen dan het polytheïsme dat het kenmerkt. Hoe verklaart men dat?

Ik ben van mening dat deze moderne Duitse verklaarders niets verklaren. Het zijn maar theorieën en niets meer. Zij laten ons nog met de vraag, hoe verklaart men het eerste hoofdstuk van Genesis? Ik denk dat onze beste apologie ligt in de aanval. Ik bedoel niet, dat wij onnodig moeten gaan kwetsen. Het is gemakkelijk genoeg om beledigend te zijn en ik vrees, dat wij ons soms daartoe verlagen in onze verdediging van de Christelijke leer. Maar wij hebben alle recht het ongelovige denken van onze moderne tijd uit te dagen. En als dat denken komt met verklaringen van de buitengewone dingen in de Bijbel, is het onze plicht, dat denken uit te dagen met sommige vragen, die wij zo al kunnen stellen. En dit is toch wel een belangrijke vraag: Hoe verklaart u het feit, dat dit eerste hoofdstuk van Genesis uniek is?

Naschrift

Tijdens een gesprek van Drs. P. de Vries van Zwarteboek kwamen we gezamenlijk tot het besluit, om indien mogelijk, het boek „In the beginning” van Prof. Dr. E.J. Young in de Nederlandse taal uit te geven.

„In the Beginning” is samengesteld uit een serie lezingen over Genesis Een tot Drie gehouden te Toronto, Ontario. Prof. Dr. Young was een bekwame Oudtestamenticus die zich o.a. heeft bezig gehouden met de problemen rondom de eerste hoofdstukken van Genesis. Zijn liefde voor het onfeilbare Woord was zijn beweegreden om steeds de majesteit en wijsheid van dat Woord te laten uitkomen. Hij schaamde zich niet voor het scheppingsverhaal van Genesis. Hij aanvaardde het met diepe eerbied en bewondering.

Correspondentie werd gevoerd met „The Banner of Truth”, de uitgevers van het oorspronkelijke Engelse werk. We zijn de uitgevers van „The Banner of Truth” zeer dankbaar voor hun toestemming tot een Nederlandse uitgave. Deze toestemming werd gegeven onder het voorbehoud dat het copyright ook voor de Nederlandse vertaling geheel bij „The Banner of Truth” blijft berusten.

De vertaling is geschied door een taalkundige die onbekend wil blijven. Wij zijn deze zeer dankbaar voor de toewijding waarmee hij dit werk heeft verricht. Ondergetekende hoopt de vertaling voor de pers gereed te maken en stelt zich verantwoordelijk voor de gebreken die er aan deze vertaling mogen kleven.

G. Hamstra

Crematie

5.

Met Hem opgewekt

Artikel 37 van de Ned. Geloofs Belijdenis leert o.a.: „dat al degenen die gestorven zullen wezen, zullen uit de aarde verrijzen”. Dit in overeenstemming met de Schrift dat: „allen die in de graven zijn, Zijn stem zullen horen”. (1 Cor. 15 : 52, 1 Thess. 4 : 16, Openb. 11 : 15).

Jesaja heeft de zalige opstanding, toen het volk nog in ballingschap verkeerde, voorgezegd: „uw doden zullen leven, ook mijn dood lichaam, zij zullen opstaan, waakt op en juicht, gij die in het stof woont”. (Jes. 26 : 19) d.i. „gijlieden die als in de graven ligt” (kantt. St. Vert.)

Paulus wijst op de rijke troost der opstanding in 1 Cor. 15 : 4 als hij zegt: „dat Hij is begraven, en dat Hij is opgewekt ten derde dage, naar de Schriften. Bij vers 20 heeft de kantttekening: dewijl Hij eerst opgestaan is, volgt daaruit dat degenen die met Hem ontslapen zijn, ook zullen opgewekt worden.

Ook in de opwekking komt de gelijkvormigheid der gelovigen met hun Hoofd, Jezus Christus, tot uiting zoals b.v. Ds. van Goor bij art. 37 NGB heeft: „de Schrift spreekt van een uitgaan uit de graven, van een verandering in onverderfelijkheid, van

een overeenkomst van onze opstanding met de verrijzenis van Christus Jezus”.⁶⁾

Calvijn zegt van die overeenkomst: „de Schriftuur geeft ons twee hulpmiddelen namelijk, de gelijkheid met Christus én de almacht Gods”.⁷⁾

Van die gelijkvormigheid met Christus verheerlijkt lichaam spreekt ook de Heidelbergse Zondag 22, antw. 57: „dat is mijn lichaam, door de kracht van Christus opgewekt zijnde, wederom met mijn ziel verenigd, en aan het heerlijk lichaam van Christus gelijkvormig zal worden”, Filipp. 1 : 21, Job 19 : 25. Hieraan is vooraf gegaan, een vernederd lichaam in het graf zoals de Schrift leert: „Die ons vernederd lichaam zal veranderen, opdat het gelijkvormig worde aan Zijn heerlijk lichaam”, Filipp. 3 : 21, Rom. 6 : 5 en 1 Joh. 3 : 2: „Wij zullen Hem kennen, gelijk Hij is”.

Degenen die het geloof missen van de gelijkvormigheid aan Zijn verheerlijkt lichaam bij Zijn opstanding, huiveren als zij denken aan het kille, akelige graf, waarin het lichaam verteert.

De niet wedergeborene schuwt die diepe vernedering en verzet zich daartegen. Hij laat zich liever verbranden waarmee hij paal en perk stelt aan Gods Almacht. Vanuit onze gevallen natuur is dit begrijpelijk. Zal ook menig kind des Heeren niet door vrees bevangen worden als het denkt aan het sombere graf, als ingeleefd wordt dat het graf een wrake Gods is over de zonde, een rechtvaardige straf Gods, want de bezoldiging der zonde is de dood, waarop het graf volgt.

Wanneer echter het geloof gelooft, en dit praktisch beleefd wordt dan stemt het met de dichter van Psalm 49 in: maar na de dood is 't leven mij bereid; God neemt mij op in Zijne heerlijkheid, vs. 6.

„De lijkverbranding”, zegt Bavinck, „is van heidense oorsprong. Daar tegenover is de begrafenis veel meer in overeenstemming met Schrift, Belijdenis, historie en de formulieren”.⁸⁾

Dit vinden we ook bij professor Brillenburg Wurth als hij over de crematie schrijft: „Het is niet toevallig dat het christendom van het begin af van de lijkverbranding niet heeft willen weten, maar in de plaats daarvan de begrafenis bepleitte. Het zag wel is waar de diepe vernedering die het begraven inhoudt, maar het zag ook op de treffende symboliek van de begrafenis: het tarwegraan dat in de aarde geborgen wordt en wacht tot de herleving der opstanding”.⁹⁾ Vergelijk o.a. Dan. 12 : 2, Matt. 25 : 34, 41 en Joh. 5 : 29.

Van dat tarwegraan zegt de apostel: het wordt gezaaid in verderfelijkheid, het wordt opgewekt in onverderfelijkheid „en gelijk wij het beeld des aardsen hebben gedragen, alzo zullen wij ook het beeld des hemelsen dragen”. 1 Cor. 15 : 42, 49. Dan is dood en graf verslonden tot overwinning, vs. 54.

Het graf geheiligd

Van de beginne af was van Godswegen bij alle volken de neiging ingeplant om de doden te begraven. Waarom ook de graven heilig voor hen waren. Abraham was er zeker van dat zijn vrouw niet van het rijk Gods uitgesloten was. Hij bewaarde haar in het graf, totdat hij bij haar zou worden gevoegd, aldus Calvijn bij Gen. 27 : 3, 8.

Niet voor niets beschrijft Mozes zo uitvoerig Sara's begrafenis opdat „wij met onze vader Abraham onze geest op de hoop der opstanding zouden richten”.

Abraham heeft van verre Zijn dag gezien, van de Eersteling dergenen die ontslapen zijn, Joh. 8 : 56, 1 Cor. 15 : 20. Hij heeft gezien de vervulling van Zijn komst in het vlees én Zijn offerande, zoals hij zelf gehoorzaam was geweest zijn zoon Izak te offeren, Gen 22 : 2. De kantttekening (St. Vert.) heeft bij 1 Cor. 15 : 20: „dewijl Hij eerst is opgestaan, volgt daaruit dat ook degenen die in Hem ontslapen zijn, zullen opgewekt worden, gelijk door de eerstelingen der vruchten, Gode opgeofferd zijnde, de ganse massa derzelve geheiligd worde”.

Massa wil zeggen: van dezelfde natuur, één met allen die geheiligd worden, want: „en Hij die heiligt en zij die geheiligd worden zijn allen uit één, Hebr. 2 : 11.

Van die heiliging, van het één zijn met Hem leert Johannes ons zo treffend met de woorden uit het Hoge-priesterlijke gebed: „En ik heilig Mijzelve voor hen, opdat ook zij geheiligd mogen zijn in waarheid”.

In dit heiligen voor de Zijnen komt Zijn

offerande, Zijn dood en begrafenis tot uitdrukking. Hij heeft Zijn gemeente liefgehad, gereinigt en geheiligd, Ef. 5 : 26.

In de vrucht van Christus offerande en dood, waarop het begraven volgde, ligt niet alleen een verzoenende kracht, maar ook een rechtvaardigende, een zonde-dodende en heiligende kracht.

We kunnen verder nog wijzen op Zijn gehoorzaamheid met als vrucht Zijn heiligende kracht zoals de Hebreënbrieff, 5 : 8, 9 het heeft: „Hoewel Hij de Zoon was, nochtans gehoorzaamheid geleerd heeft uit hetgeen Hij geleden heeft. En geheiligd zijnde is Hij allen die Hem gehoorzaam zijn een oorzaak van eeuwige zaligheid geworden”.

Dit heiligen heeft ook de betekenis van volmaken, Hebr. 10 : 14: „Want met één offerande heeft Hij in eeuwigheid volmaakt degenen die geheiligd worden”.

Zo is de gemeente des Heeren één met Hem in de weg van Zijn vernedering: met Hem gestorven, begraven en met Hem opgewekt uit een geheiligd graf. En vanuit Zijn gemeenschap, in die weg van gehoorzaamheid aan de Vader, ter voldoening aan het recht Gods, dient de gemeente des Heeren volledig afstand te nemen van de in wezen heidense lijkverbranding.

Onze doden slapen in een geheiligd graf zoals we dit o.a. ook tegenkomen in heel wat verklaringen van Zondag 16 van de Heidelbergse Catechismus, (Bavinck, v.d. Meiden, Wisse, Kersten, van Reenen enz.)

Eerstgenoemde zegt b.v.: „dat de Zone Gods is begraven geworden om de graven der gelovigen te heiligen en ze tot een aangename rustplaats te maken”. Professor v.d. Meiden: „Vergeten we niet dat God het graf en niet het crematorium geheiligd heeft”.

Ook Ds. J.H. Velema spreekt van een geheiligd graf en betreurt het, dat dit element in antwoord 41 niet voldoende gehonoreerd wordt. (Ambtel. Contact 1981). Kohlbrügge, sprekende over de graven van de onzen, zegt: ik heb hen de Heere Jezus overgegeven.

En zo moet de kerk des Heeren getuigend wijzen op de zinvolle betekenis van het begraven worden. Zeker nu mag zij niet zwijgen waar het cremeren al meer de plaats gaat innemen van het gebruikelijke begraven worden.

Al ergert de natuurlijke mens zich aan het oordeel Gods: stof zijt gij, en tot stof zult gij wederkeren, Gen. 3 : 19, Pred 12 : 7.

De kerk vindt haar troost daarin dat zij weet: Hij zal de laatste over het stof opstaan, Job 19 : 25.

A.B.

⁶⁾ Geloof der Vadren, N.Y. van Goor, p. 377

⁷⁾ Institutie, Bk 3, art. XXV, p. 567

⁸⁾ H. Bavinck, Ger. Dogmatiek, IV p. 485

⁹⁾ Prof. Brillenburg Wurth, Chr. Enc. Kampen, p. 453 (lijkverbranding)

Het leven wint 2.

Zal iemand vreemd opzien als op de eerste Adventszondag uit Genesis 3 wordt gelezen? Voordat de afkondiging van de tekst plaats heeft hebben wij het 15e vers al gevonden: „En Ik zal vijandschap zetten tussen u en tussen deze vrouw.” Daar wordt het Adventsevangelie in de vorm van de moederbelofte beluisterd en doet God het licht glansen in de nacht der ongerechtigheid die gevallen is over het paradijs en zijn bewoners. En waarom zou de prediker boven zijn adventsstof uit Gen. 3 : 15 niet als thema schrijven: „HET LEVEN WINT?” Immers, aan Adam die de dood verdiend heeft wordt het nieuwe leven in Christus verkondigd. En dat is niet een voortzetting van het oude leven. Daarom, geloof hechtende aan de moederbelofte, heeft hij zichzelf uitgesloten van het verwekken van dit leven en gewezen op de vrouw, die hij Eva noemde „omdat zij een moeder aller levenden is.”

Zo is het Adventsevangelie de prediking van het leven dat wint en dat niet alle mensen omvat (want Adam kan dat leven niet voortbrengen), maar alleen hen die „niet uit den bloede, noch uit den wil des vleses, noch uit den wil des mans, maar UIT GOD GEBOREN zijn”.

Het leven dat wint staat daarom telkens weer op uit vele doden omdat het zich leert vastklemmen aan de beloften die de Heere

tot onze troost zo overvloedig in Zijn Woord heeft geopenbaard. Het leven dat wint leert de rijkdom van Genesis 3 verstaan, waar het de moederbelofte vindt, die zwanger is van alle andere beloften, waarin het gedurig heen en weer geslingerde geloof z'n vastheid zoeken en vinden mag.

„HET LEVEN WINT”, is de titel die Kruis aan z'n bijbelstudies meegeeft.

De vraag die ik dadelijk hier stellen wil en die u straks, naar ik hoop, zult begrijpen, is: Welk leven bedoelt Kruis? Bedoelt hij daarmee het leven dat z'n geheim vindt in HET WONDER DER GENADE, dat leven dat opbloeit uit HET VERBOND DER GENADE en in het doodsdonker van het oordeel over DE ZONDE zich uitstrekt naar het gepredikte EVANGELIE DER GENADE van Genesis 3? De reden dat u de woorden zonde en genade in hoofdletters ziet staan is omdat voor elk gereformeerd denkend mens de zonde de donkere achtergrond en de genade het hart is van het leven dat wint!

Nu vindt juist op dit punt een verschuiving plaats bij Kruis, die het beste met een omwenteling te vergelijken is, en in het licht van de Gereformeerde theologie zou men zelfs van een Copernicaanse omwenteling kunnen spreken. Blijkens het eerste hoofdstuk reeds van zijn boek is voor Kruis de genade niet meer het hart van de verlossing en is de genade dus ook niet meer het hart van het leven dat wint!

Een andere conclusie is er niet voor ieder die goed lezen kan. Immers, met enige nadruk poneert Kruis in hoofdstuk 1 dat de verlossing in Genesis 1 begint en niet in Genesis 3. Voorafgaande aan (en afgedacht van) de wonderlijke bekendmaking van het eerste Evangelie van Christus in Genesis 3 is het begin van Gods verlossend werk aan te wijzen in het zevendaagse scheppingswerk van Genesis 1. Het „EN GOD ZEIDE” van Genesis 1 is Zijn verlossend woord, waarmee Hij ruimte maakt voor het leven.

„De verlossing begint niet in Genesis 3 na de zondeval maar in Genesis 1, als God gaat spreken, dus met de schepping zelf. God openbaart Zich in de bijbel niet nu eens als verlosser en dan weer als schepper. Hij doet zich kennen als verlosser en zo is Hij ook de schepper.” (13)

„Het hele scheppingsverhaal in Genesis 1 is een ononderbroken getuigenis van de verlossende macht van Gods Woord.” (14)

Men ziet het: Schepping is verlossing. De argumenten die Kruis noemt voor zijn stelling, wil ik even laten rusten ditmaal. Nu stellen we vast dat we alle catechisatieboekjes die nog hebben SCHEPPING-ZONDEVAL-VERLOSSING wel kunnen verbranden. In de pastorie van Den Bosch is het licht opgegaan en nu weten we dat het heel anders is: De schepping is al verlossing en afgedacht van de zondeval in het paradijs is het ene grote, alomvattende werk dat we verlossing noemen reeds in Genesis 1 ingezet.

Men zou willen vragen: Hoe ziet Kruis de gebeurtenissen die Genesis 3 ons beschrijft? Als de schepping in Genesis 1 al een getuige heet van het verlossend werk van God, waarin komt dan het eigene (als daar nog ruimte voor is) uit van het verlossend Adventsevangelië waar Genesis 3 melding van maakt?

Het is wel heel anders als wat de oude gereformeerde belijdenisgeschriften daarvan zeggen, waarin het unieke, het wonderheerlijke, het in geen mensenhart ooit opgekomen doorklinkt, wanneer Kruis schrijft (curs. van mij):

„Hij moet opnieuw met Zijn Woord voor verlossing gaan zorgen.” (14) Het feit van de zondeval in het paradijs betekende dat God ná Zijn verlossend werk in Genesis 1 NOG EENS voor verlossing moet zorgen. Er treedt, zou men kunnen zeggen, een andere fase in binnen het ene verlossingswerk. Het is niet wezenlijk iets nieuws wat God doet, om het unieke waarvan te omschrijven men een nieuw woord als GENADE zou behoeven. Men kan het reddend antwoord van God op onze val ten diepste onder een en dezelfde noemer plaatsen als het woord waardoor Hij Zijn scheppingswerk in het aanzijn riep, beide behoren tot het ene doorlopende verlossingswerk. Universalistische implicaties kunnen m.i. in dit denken niet meer ontweken worden.

Wat ik heb willen beweren is dat de verlossing waar Kruis van spreekt niet meer een verlossing is waarvan de GENADE het hart is. Van het leven dat wint zoals Kruis dit

behandelt is de GENADIGE polsslag van de ONVERDIENDE BELOFTE niet meer het unieke geheim.

Dat het woord „zondeval” heel weinig in het boekje gevonden wordt zal de opmerkelijke lezer niet ontgaan zijn. Wat daarvan de oorzaak en de betekenis is wil ik een volgende keer met u nagaan.

En met het verbranden van uw oude catechisatieboekjes, tenslotte, zou ik nog even wachten.

Maassluis

Ds. G.J. van Rookhuizen.

Gezinsvorming

De christelijke kerk kan zich niet veroorloven te zwijgen over gezinsvorming.

In zijn boekje „Gezinsvorming in deze tijd” wijst onze kerkelijke hoogleraar prof. dr. W.H. Velema op het kleiner worden van de gezinnen ook binnen de kerken. Daaruit blijkt dat de voortdurend gevoerde propaganda voor gezinsbeperking niet zonder resultaat is gebleven: Het moderne levensgevoel beheerst ten dezen velen in de kerken. Daarom alleen al is het nodig om dit onderwerp te bespreken.

Bovendien is mij gebleken dat er enerzijds in de kerk ouders zijn die een zekere (en begrijpelijke) schaamte hebben over een dergelijk onderwerp te spreken. Een dergelijke gereserveerdheid is mij overigens liever dan de z.g.n. open-hartigheid van de moderne samenleving die de noodzakelijke teerheid mist in het spreken en schrijven over dergelijke onderwerpen.

Anderzijds zijn er die met gezinsvorming geen problemen hebben omdat men kritiekloos zich aansluit bij het heersende levensgevoel.

Bij velen leeft de gedachte dat een gezin niet groter mag zijn dan 2 kinderen. De N(ed.) V(ereniging) voor S(exuele) H(ervorming) propageerde enige tijd geleden zelfs bewuste kinderloosheid onder het thema: Teyree met z'n twee” (d.w.z. man en vrouw of vriend en vriendin).

In kerkelijke kringen bepleitte prof. dr. Roscam Abbingh eveneens drastische beperking van de gezinsgrootte. Twee kinderen is mooi genoeg. Meer kinderen is a-sociaal en onverantwoord. Hij pleitte zelfs voor een ingrijpen van de Overheid om grotere gezinnen te voorkomen.

Aan de Kolossenzen schrijft Paulus in hoofdstuk 1 : 9: „Wij houden niet op voor u te bidden en te begeren, dat gij moogt vervuld worden met de kennis van Zijn wil, in alle wijsheid en geestelijk verstand”. Het gaat ook t.a.v. de gezinsvorming om de kennis van Gods wil. Als het goed ligt in ons leven vragen wij ook t.a.v. deze zaak: Heere, wat wilt Gij? En die de wil van God ten dezen begeert te kennen, vindt in de Schrift goede raad.

Wat het woord „gezinsvorming” betreft: daaronder versta ik: het vormen van een gezin, in de zin van: vorm geven aan, waarbij vooral de gezinsgrootte in het geding is. Wij hebben allereerst goed te bedenken dat wij niet onafhankelijk van de Heere de grootte van ons gezin bepalen. Hij opent en sluit de baarmoeder. Het woordje „vormen” kan de betekenis krijgen van „samenstellen”, b.v. een leger vormen, een kring vormen. Zo ligt dat uiteraard bij de gezinsvorming niet. Wij beheersen b.v. de faktor van de vruchtbaarheid niet. De meest deskundige artsen moeten hier hun onvermogen erkennen.

Een volgende keer wil ik proberen de vraag te beantwoorden: waarom men eigenlijk zoveel reclame maakt voor de gezinsbeperking en de daarbij behorende z.g.n. anti-conceptiva of voorbehoedsmiddelen. Want het is zo langzamerhand wel duidelijk dat men hiervan ook in kerkelijke kringen gebruik maakt. Zwijgt de kerk hierover, dat ben ik van harte met prof. dr. Velema eens, dan vallen wij in verkeerde handen, n.l. van artsen en theologen, waarvan we vrezen dat weinigen zich druk maken om het Woord van Paulus in Kolossenzen 1 : 9: „dat gij moogt vervuld worden met de kennis van Zijn wil, in alle wijsheid en geestelijk verstand”.

En daarom gaat het tenslotte: om een goed geweten voor God!

Ds. L.W. van der Meij.

Een diamant door God geslepen

Dat is de zeer gepaste titel van een boek,

waarin beschreven wordt de krachtadige bekering of overbrenging uit het Joden- tot het Christendom van Sara Ephraïm. Diamant geboren Van Gelder(en).

Dit boek verscheen voor het eerst in 1924, 42 jaar na de dood van Sara. Daarna verschenen er nog 6 drukken. En nu is de achtste druk verkrijgbaar. Daar blijkt wel uit, dat het boek goede ingang gevonden heeft. Het boek gaat in hoofdzaak over een bepaalde periode uit haar leven. Sara schrijft zelf over wat de Heere haar deed ondervinden en ze doet dat op een levendige, onderhoudende wijze. Haar man kwam later ook tot bekering, evenals haar oudste dochter.

In het boek is een brief opgenomen, die zij aan een zoon geschreven heeft. Daaruit willen we iets overnemen, omdat deze duidelijk laat zien het werk des Heeren in het hart en leven van deze Jodin, die Christus door het geloof mocht omhelzen. Sara schrijft als volgt:

En nú, na zovele jaren gewandeld in de zonden, zoals wij van nature leven, handelen en wandelen, ontfermde Zich die Goddelijke Ontfermer over dat onreine, walgelijke vat, dat zo lang dood gelegen heeft onder al die dorre doodsbeneden. Ezechiël 37 zei de profeet, die wandelde rondom dezelve en vroeg: „Zullen deze beenderen levend worden?” En het antwoord des Heeren is: „Profeteert over de ze beenderen.”

En ziet, deze Uw moeders beenderen werden aangeroerd, en ziet, er kwam licht in de dikke duisternis. En dat was: „De vreze des Heeren is het beginsel der wijsheid.” En ziet, het behaagde de Heere om mij te ontdekken aan de diepe kwaal en jammerstaat, waar ik mij in bevond. En toen scheen het mij toe, dat het ook een eeuwig òmkomen was. Alles vloekte mij, zelfs mijn belijdenis verfoeide ik, want daar zou ik ook mee òmkomen. Angsten der hel grepen mij aan, en de overtuiging was al dieper en dieper. Het register van mijn zonden en ongerechtigheden, de overtreding van moeders buik aan, tastte mij zodanig aan. Ik zocht de dood vóór het leven. Dus er bleef mij niets over dan de eeuwige verdoemenis in de hel! En ik heb dat door genade met hart en mond ondertekend; daartoe strekkende Gods rechtvaardigheid, die ik onder mijn aandacht kreeg, billijkte ik Gods recht. Maar och, ik moet hier die Goddelijke zondarsliefde aanstippen, die ik, en gij, en zoveel duizenden maar hebben kunnen stamelen, omdat wij hier beneden niet volmaakt zijn, maar door Gods genade leren wij jagen en streven naar volmaaktheid, die nu aan ons geopenbaard is in het eeuwig-blijvend Evangelie. Ik heb gezegd, ik zocht de dood.

En de lieve Heere Jezus Christus, die het leven verworven heeft, door Zijn bitter lijden en sterven, Zijn dierbaar hartebloed gestort heeft, en krachtig bewezen is Gods eeuwige, enige Zoon des Vaders te zijn; de eeuwige gerechtigde Middelaar en Borg, Die volkomen voldaan heeft aan Zijn's Vaders recht, en voldoening gegeven heeft voor al mijn zonden. Immers, maar wie zal die grote liefde Gods beseffen, dat die Heilige God en Vader zulk een weg in de stille eeuwigheid uitgedacht heeft, om de verloren zondars en zondarissen te willen redden van een eeuwige dood, en ze het leven te willen schenken!

Ja, eeuwig, eeuwig leven door het geloof. En schenkt door het goede en lieflijk licht van Zijn heilige en goede Geest, en Zich dagelijks openbaart door Zijn Woord, dat alleen onze vrede is, door Zijn eeuwig onveranderlijk verbond, dat Hij uit ontfermende genade met ons, ja met ons, dezulken, die eeuwig verloren waren, om wat de Heere in Zijn eeuwige raad dan besloten had, om Zijn welbehagen aan ons te openbaren; om aan ons Zijn ziel en zaligheid te willen schenken, ja Zich te willen weggeven aan onze zielen. Och, mochten wij hem maar verheerlijken door een levend, vertrouwend geloof. Onszelven dagelijks maar meer en meer leren verloochenen aan alle eigen wil en eigen zin. Die gezegd heeft: Ik zal U niet begeven of verlaten, en die het ook toont, nu heden een gedenkdag voor U, mijn lieve zoon, die U tot dit ogenblik geschonken is, dat gij zijt, en roemrijke blijken hebt en draagt in Uw ziel, dat gij tot deze huidige stonde uitroepen moogt, door het geloof met Paulus: „Mij, de grootste der zondaren, is barmhartigheid geschied!”

Welk een voorrecht dan, maar welk een schat, in een weg van lijden en beproeving. Niet alleen te roepen in een weg van

beproeving, maar ook in God roemde hij. Och, dat het U geschonken worde! Wat Hij ons dan verder toezenden wil, is wijs, heilig en goed. De Heere, de Jehova, Die genoemd is: Verbondsgod, schenke U, mijn lieve zoon, een ootmoedig dankbaar hart, voor al de weldaden aan U, heden, op deze, Uw verjaardag. Hij schenke U veel in Jezus' nabijheid te mogen zijn, om aan Hem alleen al Uw noden en behoeften te klagen. Hij, de Heere, zij ook Uw hulp en sterkte, in alle gevallen. Ook van Uw lichaam zij Hij Uw geneesheer. Indien het in Zijn raad is, Hij sterke, Hij geve U de zekere vrede Gods. In Jezus Christus, dicht bij Hem, daar is het goed. De God aller genade, in Jezus Christus, zij Uw achtertocht, en voortocht - dit is de heilbede in alles, U, mijn lieve zoon, U uit een oprecht hart en ziel U toegewenst, van Uw altoos liefhebbende 84-jarige moeder, die zich tekent in de Heere Jesu Christi, onze Heere, de Wed. Diamant.

Sara heeft een bewogen leven gehad, maar ze is eeuwig de strijd te boven.

Het boek telt 172 blz. en kost gebonden in geplastificeerd meerkleuren omslag f 17,50.

Dit boek deed me denken aan een andere diamant door God geslepen, een bekeerde Jodin, die we gekend hebben. Ze heette Betsy Werkendam. Ze woonde met haar man in Amsterdam. Ze was marktkoopvrouw. Haar beide ouders waren eerst tot waarachtige bekering gekomen en later zij zelf ook.

In de tweede wereldoorlog moest zij met haar man naar Westerbork. Kinderen hadden ze niet. Betsy had geen vrijmoedigheid om onder te duiken. Met anderen zijn we op de avond voor het vertrek nog bij hen in Amsterdam op bezoek geweest. De volgende morgen waren we evenals andere vrienden al vroeg op het perron in Amsterdam om afscheid van het echtpaar te nemen. Toen de trein, vol met Joden, zich in beweging zette, begon Betsy te zingen: Een vaste Burcht is onze God. En op het perron zongen alle vrienden mee. Dat was het afscheid. Het was aandoenlijk.

Eerst bleven ze nog een poos in Westerbork. Het was mogelijk hun te schrijven en pakjes te sturen. Later werden ze naar Duitsland vervoerd. Daar hebben ze hun einde gevonden. Van haar man kunnen we het ons niet goed meer herinneren, maar van Betsy wel, hoe dat gebeurd is. Zij werd op verzoek van haarzelf belast met de verpleging van patiënten. Ze kreeg typhus en stierf. Dat hoorden we via een nicht, die in hetzelfde kamp terecht kwam, maar de oorlog overleefde.

Nog steeds blijkt dat de Heere ook uit het volk der Joden deze en gene toebrengt en zo zal tenslotte gans Israël zalig worden.

B.

Voor de jeugd

Het Zonnekind 53

Beste jongelui!

„Toen togen de Filistijnen op en legerden zich tegen Juda, en breidden zich uit in Lechi. En de mannen van Juda zeiden: Waarom zijt gijlieden tegen ons opgetogen? En zij zeiden: Wij zijn opgetogen om Simson te binden, om hem te doen, gelijk hij ons gedaan heeft”.

Richt. 15 : 9 en 10.

De opmars tegen Juda is dus ten diepste een opstand tegen God en Zijn Gezalfde, de Heere Jezus Christus, Die uit Juda voortkomen zou. Zo liggen de verhoudingen vandaag nog. De kerk staat tegenover de wereld en de wereld stelt zich op tegenover de kerk. En wanneer er van de kerk kracht uitgaat (krachtens het bij wijlen vaardig gemaakt worden door de Heilige Geest) dan verdubbelt de duivel ook zijn krachten. Je kunt deze dingen de hele bijbel door lezen. Als God Zijn verlossend werk voortzet en iedere keer weer opnieuw tot openbaring brengt, wordt de wereld vijandiger. Want de boze geest blaast hen aan. Daar zijn ook de Handelingen van de Apostelen een duidelijk bewijs van, ja de gehele kerkgeschiedenis legt daar getuigenis van af. Luther heeft het eens zo gezegd: Waar God Zijn kerk bouwt, daar bouwt de Satan zijn kapel.

Zo is het ook in het persoonlijke leven van een ieder die het geestelijk leven kent. De

duivel laat de wereld met rust. Want dat is zijn rijk. Hij weet heel goed dat een rijk dat tegen zichzelf verdeeld is, niet bestaan kan. Doch als men uit de wereld getrokken is en niet meer van de wereld is, dan moet je er op rekenen dat je in de wereld verdrukking hebt te verwachten. Kom er maar eens voor uit dat je een andere Koning begeert te dienen dan de vorst der duisternis, je zult gewis de vijanden zien vermenigvuldigen. Alles stelt zich tegenover je op. Het gebeurt op je werk. Het gebeurt zelfs ook in de kerk. Want in de kerk zitten altijd heel veel mensen die niet „van” de kerk zijn. Het zijn wolven in schaapsklederen. Aan de buitenkant zien zij er niet zo gevaarlijk uit. Doch de werkelijkheid gaat achter het schone kleed schuil. Dat is in de geestelijke strijd de kamouflagage van de duivel, waardoor hij des te gevaarlijker is. Je kunt dan de vijanden zelfs tegen komen tot onder je eigen huisgenoten toe. Het zal mogelijk niet meevallen voor deze of gene om dit te verteren, doch het Woord van God leert het ons en de praktijk van het leven bevestigt het. Nu worden de vijanden niet gaarne ontdekt. Want als dat gebeurt, wordt men kwaad. Het zou mij niet verwonderen als een vrome vijand dit leest, dat er een prikkel van vijandschap in het hart oprijst. Wanneer dit het geval is, geef daaraan dan geen voedsel, doch ga met uw vijandschap naar de Heere heen en beken het Hem oprecht. Dan kunt u nog als een vijand met God verzoend worden, door de dood van de Zoon van God.

Wanneer je echter de vijandschap van buiten ervaren moet, weet dan dat het in de eerste plaats niet gaat tegen jullie, maar dat het in de eerste plaats gaat tegen de Heere Christus. Hij staat in de strijd vooraan. Weet dat zij Mij eer dan u gehaat hebben, zo heeft Hij het Zelf gezegd. En als Hij in de strijd vooraan staat, dan mag je achter Hem schuil gaan, wetende dat Hij niet zal laten varen het werk dat Zijn hand begon. Hij zal het zekerlijk voleinden. Deze geloofswetenschap (als namelijk het geloof in de dadelijkheid beoefend mag worden) kan moed en krachten geven en ook troost. De Heere staat dan zelf voor de uitkomst in. Dan wordt over alle vijanden heen gezien, terwijl men er anders zo geweldig tegen op kan zien.

Dat laatste was nu het geval bij de inwoners van Juda. Je zou kunnen denken dat men te Juda wel blij was met een inwoner als Simson. Hij toch was begonnen om Israël te verlossen van dat gehate juk der Filistijnen dat al zoveel jaren op hen drukte? De nakomelingen van Abraham konden uit het verleden weten, hoe menigmaal de HEERE hen Zijn gunst betoond had. Zou Hij het nu weer gaan doen? Zou Zijn hand hen nu het goede weer doen zien en zou het land hun weer zijn volle garven gaan biën? Zo staat het in Ps. 85. Zo was het al zo menigmaal gebeurd. De HEERE betoonde in Zijn toorn altijd nog weer des ontfermens gedachtig te zijn. Zou Hij het nu weer wezen?

Zo zouden wij het hebben willen zien. En zo betaamde het de kinderen van Juda ook. Doch wie denkt dat het nu ook zo zou gaan, vergist zich deerlijk.

„Want de mannen van Juda zeiden tot hen: Waarom zijt gijlieden tegen ons opgetogen?” In plaats dat zij blijde waren, werden zij nog meer bevreesd. Zij zagen dat de bezetter zijn troepen versterkte. Zij leefden al onder de druk. En nu kwam er nog meer druk. En zij wilden geen druk. Dat alle ellende hen overkomen was om hun eigen schuld, daar hadden zij in het minst geen oog voor. Het waren „blinde bondelingen”. Hadden zij geopende ogen gehad dan hadden zij geweten dat al dit kwaad hen overkomen was om hunner zonden wil en dat zij nu nog zwaarder gestraft werden, omdat waarachtige bekering tot nu toe was uitgebleven. Zij zouden dan niet in een ootmoedige gestalte naar de Filistijnen gegaan zijn, maar in ootmoedigheid des harten naar de HEERE. Nu gaan zij echter naar de vijand. Waarom zijt gij tegen ons uitgetogen? Wij hebben toch geen kwaad gedaan? Wij zijn toch altijd onderdanig geweest? Wij hebben toch op tijd onze schattingen betaald? Zij bidden dus tot de vijanden of het kwaad van hen wijken mocht. Zij waren altijd onderdanige dienaren geweest, en dat wilden zij blijven. Daarom, ga alstublieft weg. Je zult van ons geen last hebben, gelijk je dat nooit gehad hebt. „Waarom zijt gijlieden tegen ons opgetogen?”

Jullie begrijpen wel dat in deze vraag heel de

gesteldheid van deze „bondelingen” tot openbaring komt. Zo zijn er vandaag nog heel veel „bondelingen”. O zeker, zij zijn uitwendig van de wereld onderscheiden. Doch zij zijn blind voor alles wat God doet. Het is in de wereld ook niet alles. Dat geven zij nog wel toe. De wereld dat zijn de openbare vijanden. Maar daar willen ze geen last van hebben. Ze doen niets, denken ze. Ze zijn onderdanig. Ze leveren hun bijdrage trouw. Laat men hen dan ook met rust laten.

Is dat ook de gesteldheid van jullie hart? Je bent in de kerk opgevoed, groot geworden, misschien wel oud geworden en altijd nog onderworpen aan de wereld? Knelt dat juk niet? Kwelt dat juk niet?

Wie door Gods Geest met zichzelf bekend gemaakt wordt, gaat deze dingen onderschrijven. Hij zegt: Inderdaad, ik ben ook een bondeling. Ik ben gedoopt en heb de beloften ontvangen, maar heb er nooit in geloofd. Ik leefde wel in de kerk, maar ik kon het ook in de wereld heel goed uithouden. „De wereld verzaken en mijn oude natuur doden, om in een nieuw Godzalig leven te wandelen” het was wel plicht. Menigmaal kreeg ik daarvan ook een klaar bericht. Maar ik legde het rustig naast mij neer. Totdat de HEERE mij te sterk werd. Toen gingen mijn ogen open. Toen ging ik niet naar de wereld om daarvan heil te verwachten. Toen ben ik naar de HEERE heengevlucht. Ik heb mij met al mijn zonden en ellenden; tot Hem gewend. Hij alleen kon mij helpen. Ik heb dit niet verdiend. Ik heb mij dit niet waardig gemaakt, zelfs niet door mijn gaan naar Hem. Maar Hij heeft het gedaan, naar Zijn vrijmachtig welbehagen. Dan komt er zicht op de Verlosser, de meerdere Simson, de Heere Jezus Christus. Zo lang echter de schuld niet gezien wordt, is er voor de Verlosser geen oog. Daar is geen plaats voor. Al wil men tegenwoordig de Heere Jezus aanpraten buiten de ellendekennis om, wat moet men er mee doen? Die gezond zijn hebben de Medicijnmeester niet van node, maar die ziek zijn.

Zolang de kinderen van Juda in het gareel van de Filistijnen liepen hadden zij van de Filistijnen geen last. Dat wordt hen dan ook gezegd. „En zij zeiden: Wij zijn gekomen om Simson te binden, om hem te doen gelijk hij ons gedaan heeft”. Dus, kinderen van Juda, stel je gerust. Het gaat niet om jullie. Wij hebben over jullie niet te klagen. Jullie waren altijd trouwe onderdanen. Doch het gaat ons om Simson. Hem moeten wij hebben. Hij heeft velen van de onzen gedood. Wij willen hem ook doen gelijk hij ons gedaan heeft. Wij willen hem binden, gevangen nemen.

Zo is het ook nu nog. Zolang men met de wereld meeloopt heeft men van de wereld geen last. Men betoont dan een vriend van de wereld te zijn. Doch daartegenover staat dat men dan een vijand van God is. En naarmate men een bondeling is, is dat des te erger. Men heeft dan de weg geweten en niet bewandeld. Als het op een afrekening aankomt, zal het de Filistijnen verdragelijker zijn in de dag des oordeels, dan de leden en doopleiden van de kerk die zich niet hebben bekeerd. Wanneer jullie je hierop aangesproken gevoelen, neemt dit dan ter harte. Bekeer je tot de HEERE. Het is nog het heden der genade. Het kan over een uur te laat zijn.

Jullie aller vriend,

Ds. H.C. v.d. Ent.

Boekbespreking

Boeken van Uitgeverij den Hertog b.v.
Postbus 2421, 3500 GK Utrecht

1. De schaapsherder van Lunteren door Jac. Overeem.

Dit boek bevat het levensverhaal van Ds. H. Roelofsen (1852-1930). De schrijver heeft daarbij gebruik kunnen maken van een boekje van de hand van deze predikant zelf, waarin hij zijn bekering tot de Heere beschrijft. Daarin spreekt hij niet over zijn latere levensweg. Overeem was daarvoor aangewezen op gegevens die hij op andere wijze heeft kunnen verzamelen. Het kwam de schrijver goed van pas, dat hij goed op de hoogte is van het boerenleven en zoveel meer in die streken, om er een aaneensluitend verhaal van te maken. De latere levensjaren van deze prediker konden slechts fragmentarisch worden beschreven.

Wanneer Ds. Roelofsen dit boek had kunnen inzien vóór de eerste verschijning zou hij

mogelijk hier en daar wat verbetering of verduidelijking hebben aangebracht en op een andere plaats het verhaal hebben uitgebreid, waardoor het boek vollediger was geworden. Maar Ds. Roelofsen is al lang geleden gestorven en de eeuwige rust ingegaan. Het boek biedt ons genoeg om ons te laten zien wie deze prediker geweest is, die velen tot zegen is geweest.

We hebben hier al een zevende druk voor ons, wel een teken dat het boek er bij onze mensen ingegaan is. Dat is te begrijpen. Het werk van Gods vrije genade komt rijk naar voren. Ds. Roelofsen heeft de Gereformeerde Gemeenten vele jaren gediend. Hij behoorde niet tot onze kerken, maar hij was een kind en een knecht des Heeren en daarom kunnen we dit boek van harte aanbevelen.

Het telt 210 blz., is gebonden in geplastificeerd vierkleurenomslag en kost f 21,50.

2. Leer mij Uw paden door Ds. E. van Meer. Dit is een bijbels dagboek voor het gereformerd gezin. De schrijver was in leven Ned. Herv. predikant te Utrecht. De eerste druk van dit boek verscheen in 1945. Er is nog vraag naar en dat is te begrijpen. Ds. Van Meer was van huis uit meer rechts-confessioneel en rechts-ethisch. Tijdens zijn laatste tien levensjaren kwam er in samenhang met een rugkwaal die zich sluipend en slopend doorzette en hem tenslotte grotendeels verlamde, een kentering in zijn leven.

Dr. S. Meijers, een schoonzoon van de schrijver, zegt in een woord vooraf o.a.: Terwijl ik dit schrijf zie ik hem achter zijn schrijfbureau zitten, in sterke mate verlamd, maar nog beschikkend over een beperkt gebruik van zijn rechterarm en -hand, ieder lettertje met een ouderwetse kroontjespen neertekenend, trachtend om met zijn schrijven te bereiken wat hij vroeger nastreefde door middel van de inzet van zijn expansieve, veelzijdige en dominerende persoonlijkheid: dat mensen de stem van de Heere in hun leven persoonlijk zouden horen, en dat de arbeid der kerk voortgang zou vinden; een man, getekend en toch vrij, omdat hij wist en beleefde dat en hoezeker het Woord Gods niet gebonden was; een man die daarom ook niet eng dacht, laat staan eng oordeelde, en die zich innerlijk diep verbonden bleef weten met de breedte van de kerk, ook al versmalde zich zijn leven, met name na zijn emeritering in 1945; een man die een nauwe weg moest gaan en juist daarom ruim dacht en de toegang tot het Koninkrijk Gods ruim stelde; een man die de doding van de Heere Jezus in zich omdroeg en daarom over het leven niet kon schrijven buiten de Levensvorst om en zo het leven voortdurend koppelde aan Hem Die het Leven is, en uit Wien het Leven is, en zo ook het beleven van het eigen leven.

Laat dit genoeg zijn. We kunnen dit dagboek bij onze lezers aanbevelen. Ds. Van Meer leeft daarin nog voort. En we menen te mogen aannemen, dat er lezers van de over-

denkingen zullen zijn, die daarmee van harte zullen instemmen.

Het boek is keurig uitgegeven en kost gebonden in kunstleren band f 37,50. Het telt bijna 400 blz.

3. Nuttige Mengelstoffen door Abraham Hellenbroek.

Hellenbroek is onder ons bekend. Hij heeft veel geschriften nagelaten. Daartoe behoren deze mengelstoffen. Ze zijn uit de geschriften van Hellenbroek bijeengebracht door een neef, Fr. H. Hellenbroek. In 1742 werden deze voor het eerst uitgegeven, samen met 33 preken over Jeremia 7. In 1931 gaf Van den Tol de Nuttige Mengelstoffen zonder de preken over Jeremia 7 uit. Thans zijn die Mengelstoffen herdrukt naar de vorige uitgave. Het gaat hier over 21 preken over teksten uit het Oude en het Nieuwe Testament, in een grote verscheidenheid.

Hellenbroek geeft steeds weer een duidelijke verklaring van de tekst en hij laat daarna nog een uitvoerige toepassing volgen, waarin hij onbekeerden en Gods kinderen aanspreekt. De zesde preek gaat over Mattheus 13: 45 en 46: De geestelijke juwelier of de gelukkige koopman, zoekende, vindende en kopende een parel van grote waarde. Daarin zegt Hellenbroek o.a.:

Ik versta dan door deze koopman hier een heilzoekend zondaar omziende en zoekende naar datgene dat hij tot gelukzaligheid nodig heeft; bij een koopman vergeleken 1, omdat daarnaar te zoeken dan zijn grote streven en doen geworden is, 2, omdat hij er een zekere grote winst mee in het oog heeft, 3, omdat hij er met veel begeerte, naarstigheid en volstandigheid op gezet is.

Dus komt nu deze koopman in als **zoekende schone paarden**: door deze schone paarden versta ik dan niets anders dan de **dierbare heilgoederen**, de schone beloften die door het Evangelie onder het koninkrijk der hemelen worden voorgedragen. Inderdaad om hare dierbaarheid en kostelijkheid billijk bij schone paarden en juwelen te vergelijken, en daaromtrent merk ik dan de heilzoekende koopman zo maar in 't gemeen bezig en zo zoekende: hebbende nog zo onderscheidelijk de recht prijswaardige paarl wel niet in 't oog gekregen, maar echter zover aan zichzelf ontdekt, dat hij ziet een gelukzalig deel van node te hebben, en dat nog te missen; en daardoor zo in het gemeen aan het zoeken geraakt en werkzaam omtrent de schone heil-paarden der genade, door die in het Evangelie als de gemene schatwinkel te gaan nazien en opzoeken; door daarvan onder deszelfs prediking te gaan horen, door er anderen naar te gaan vragen en te vernemen. Dus verre nog zo maar omtrent de schone paarden van het Evangelie in 't gemeen bezig. En zo begint een heilzoekend koopman, maar met dat gevolg, dat hij door dat zoeken onder meer andere schone heil-paarden ook eindelijk de rechte volwaardige paarl in 't oog krijgt.

Want zo wordt deze koopman vervolgens hier beschreven als dewelke eindelijk een **paarl vond van grote, van veel waarde**.

En zo gaat Hellenbroek verder.

De preken zijn erg leerzaam. Naar onze mening zijn ze best geschikt om in leedsdiensten gebruikt te worden. Maar dan is wel een goede voorbereiding nodig, die natuurlijk nooit gemist kan worden. Vele letters en cijfers, die gebruikt zijn voor indelingen, kunnen dan beter niet gelezen worden. Het boek telt 264 blz., is gebonden in kunstleren band en kost f 32,50.

Uitgeverij Stark - Texel
postbus 302, 1794 ZG Oosterend

1. 400 bijbelse vragen voor jong en oud door J. Bos Hzn.

Er zijn meer boekjes met zulke vragen verschenen. Daar blijkt belangstelling voor te bestaan. Ook dit boekje zal zijn weg wel weten te vinden. De antwoorden op de vragen staan achter in het boekje. Niet alle vragen zijn even goed gekozen. Een vraag als: waaruit bestaat de goddelijke Drieëenheid? behoort in zo'n boekje niet voor te komen. De prijs is, ingenaaid, f 5,95.

B.

GBS-BIJBEL voor evangelisatie- doeleinden

Deze komplette Bijbel, in de niet gereviseerde **STATENVERTA-LING**, wordt tegen kostprijs - uitsluitend rechtstreeks - geleverd aan evangelisaties, stichtingen en verenigingen die zich inzetten tot het verspreiden van de Heilige Schrift.

Handzaam formaat, 10,5 x 16 cm, in stevige buigzame geplastificeerde kaff met zilveropdruk, 1362 pagina's, met woordenlijst en overzicht van geldsoorten, maten en gewichten, prijs f 12,50

Voor minder geld dus een 'echte' Bijbel.

Voor gratis verspreiding of levering tegen gereduceerde prijs kan een beroep gedaan worden op het **VERSPREIDINGS-FONDS** van de **GEREFORMEERDE BIJBEL-STICHTING** om hierin eventueel tegemoet te komen. Te bestellen (portvrij) bij de

GEREFORMEERDE BIJBELSTICHTING

ANTWOORDNR. 18 3300 WB DORDRECHT

PLAATS UW FAMILIEBERICHTEN IN BEWAAR HET PAND

VEILIG VERMAGEREN ?

Dat kan! Maar dan met de geheel plantaardige Vermageringstabletjes. Kuur voor een maand f 20,—

Tevens uit voorraad leverbaar meer dan 40 kruidenmengsels o.a. Suikerziekte, Te Sterke Vloeiing, Spataderen, Vernauwde Bloedvaten, Vochtafdrijvend, Zenuwen. Kuur voor een maand f 15,—

NIEUW

Behalve de soorten Vermagering, Vochtafdrijvend en Zenuwen, nu ook Hoge Bloeddruk, Rheumatiek en Vernauwde Bloedvaten in tabletvorm verkrijgbaar.

Maandkuur f 20,—
**DROGISTERIJ
SIKKING**
Barvevoetstraat 5,
2011 WL Haarlem.
Tel. 023 - 312882, b.g.g. 023
324606. Postgiro 190609.

WESTKAPELLE TE HUUR

Vakantiehuis en stacaravan op een mooi plekje op boerderij bij het strand.

Tel. 01187 - 1441.

□ „Repos Ailleurs” te Driebergen, RUSTOORD voor eenzaam, herstellen, oververmoeiden en zij die, binnen eigen kring, er eens uit willen of moeten. Houdt u Gods Dag in ere en bent u afkerig van t.v. e.d., belt u dan eens 03438 - 12466.

Voor een vakantie in een verantwoorde omgeving kunt U uitstekend terecht in Elspeet in het hart van de prachtige Veluwe natuur en „IRENE” doet de rest:

★ volledig pension met een huiselijke, gezellige en toch betaalbare verzorging door vakmensen in een gezellige sfeer en U blijft in eigen kring!

★ Geen radio en t.v.; zondag eerb.; geen hinderlijke muziek, wel een prachtig orgel enz.

HOTEL PENSION

„IRENE”

J. Bostelaar, Elspeet, tel. 05779 - 1236

**STICHTING REF. HULPAKTIE
WOORD EN DAAD. GIRO 30.20.900.**

Samen zorgen voor voedsel, christelijk onderwijs, leprozenhulp.

Postbus 560, 4200 AN Gorinchem.
Tel. 01830 - 32550.

U bent ook dit jaar weer hartelijk welkom op „De Verrassing”

Pension voor jong en oud. Bungalows en stacaravans.
Zondag eerbiedigend.
Bespreek tijdig.

Postbus 302, 1794 ZG, Oosterend-Texel.
Tel. 02223-661 of 391

Het adres voor al Uw goede boeken

Stationssingel 50
Tel. 08385-13978
Postbus 177
3900 AD Veenendaal

1958 **25** 1983
jaar

Interieur- verzorging B. Elderkamp

Frankenoord 17
3079 LB Rotterdam
Tel.: 010 - 82 34 87

Meubelen, alle soorten vloerbedekking, Gordijnen, Bedden, Zonwering, rolgordijnen, horren. Vloerkleden en Perzen. Alle behang- en stoffeerwerk. Ook diepreiniging van Uw tapijt.

Vrijblijvend komen wij bij U thuis met onze uitgebreide stalen-collecties. Tapijten worden gratis gelegd en voor vakwerk staan wij garant!

Bel ons voor een afspraak.
Wij houden ons beleefd aanbevolen.